

Louis Artan de Saint-Martin, *Vue petit matin*, 1889, private verzameling P. B.D.M (foto: Ineke Steevens)

DE ZEE, EEN MODEL DAT NOOIT STILZIT

Ineke Steevens

De zee is sinds mensenheugenis een inspiratiebron voor kunstenaars. Haar aantrekkingskracht dankt ze aan haar wisselend karakter, haar ondoorgroondelijke schoonheid, haar temperament dat soms rust, soms dreiging inhoudt. Het spel van water, licht, beweging, diepte en ruimte blijft fascineren.

Samen met de ontdekking van de kust als populaire bestemming bij de adel en burgerij, ontdekken ook de kunstenaars in de 19de eeuw de schoonheid van de Noordzeekust. Het schilderen in openlucht, naar het Franse voorbeeld van de School van Barbizon, was in volle opgang. Het *pleinairisme* won terrein. De schilders verlieten hun atelier en zetten hun schildersezels op in de vrije natuur. Het onderwerp was daarbij ondergeschikt aan hoe het werd geschilderd. De blik van de kunstenaar is subjectief, de sfeer wint het van het realisme. Vaak ontbreekt een verhaal. Mogelijk geen enkele kunstenaar die de ruwe kracht, het eindeloos spel van licht boven de horizon en de melancholie van de zee beter heeft weten te vereeuwigen, dan Louis Artan (1837-1890). Deze wat miskende kunstenaar legde een zeer eigen parcours af. Los van bestaande scholen, zonder leermeester, is hij een van de grondleggers van het Belgisch impressionisme. En bovenal, hij kon als geen ander de zee vatten in al zijn facetten.

LOUIS ARTAN, DE EEUWIGE REIZIGER DIE THUISKWAM AAN ZEE

Het verhaal begint in de eeuw van de romantiek. Louis Artan de Saint-Martin zag in 1837 het levenslicht in Den Haag en

verhuisde op vijfjarige leeftijd naar Brussel. Artan stamde uit een adellijke familie en was autodidact. Door familiale verwickelingen verliest hij zijn fortuin en moet hij zijn brood verdienen met het schilderen. Hij wordt beschreven als een '*hidalgo*': een zuiderse en knappe, zij het discrete man. Hij laat zich omringen door bevlogen figuren zoals Edouard Delvaux en Henri Marcette. In dezelfde periode ontmoet hij ook de Waalse schilder Félicien Rops, waarmee hij de rest van zijn leven een innige vriendschapsrelatie onderhoudt. In Parijs ontmoet hij Gustave Courbet en Camille Corot, meesters van het Franse realisme en wegbereiders van het impressionisme. Hij reist zijn hele rusteloze leven lang tussen Brussel, Parijs, Spa, Bretagne en de Belgische kust. Hij bestudeert de bossen in de Ardennen, de Seine in Parijs, maar wordt verliefd op de Noordzee. En die Noordzee omschrijft hij als zijn *maitresse*, zijn leermeester(es).

MON MAÎTRE, LE VOILÀ

In de laatste jaren van zijn leven toverde Artan een voormalige douaneloods op het strand van De Panne om tot schilderatelier. In de geest van Turner, die zich volgens een hardnekkige legende liet vastbinden aan

de mast van een schip om een storm te trotseren, wilde Artan de zee in weer en wind en in al haar wisselende tinten en stemmingen ervaren. Dat zou hem toelaten de zee zo getrouw mogelijk op zijn doeken vast te leggen. Zijn gevoelige marines vatten de mistroostige charme van de wolkenhemelen en de lege stranden bij de Noordzee feilloos samen. Helaas zitten deze werken nu veelal verborgen in de depots van de grote musea in België...

VAN KRACHT NAAR HARMONIE

Pure kracht, en een constante dialoog met de elementen zijn de karakteristieken van Artan zijn werk. Niemand kon zo goed de zee vastleggen. In het jaar voor zijn dood schildert Artan een marine in wit monochroom. Een zicht op het strand. De hemel versmelt met de zee. Slechts enkele schepen tekenen de horizon. Een zuiver schilderij, de figuren zijn afgewend en lijken op te lossen in het geheel. Een minimalistische benadering van het grote geweld waar hij meer dan dertig jaar oog in oog mee stond. Op zijn 53ste stierf Artan aan de griep, eenzaam in een hotelkamer in Oostduinkerke – het dorp waar hij begraven ligt. Zijn vrienden spaarden kosten nog moeite om hem een laatste eer te brengen. Victor Horta, misschien wel de bekendste Belgische art-nouveau architect, ontwierp zijn graf. Maar vooral de woorden "*il peignit la mer, toute sa vie. Cela suffit. Que voulez-vous dire de plus?*" waren tekenend voor het leven van Artan, voor zijn niet te temperen passie.